

Prakken d'Oliveira advocaten
T.a.v. mevrouw B.N. Kloostra
Unnaeusstraat 2-A
1092 CK AMSTERDAM

Datum
20 november 2024

Zaaknummer
2024-006754

Onderwerp
Beslissing op bezwaarschrift

Inlichtingen bij
Provincieloket
026 359 99 99
post@gelderland.nl

Blad
1 van 12

Geachte mevrouw Kloostra,

Op 5 mei 2024 heeft u bezwaar gemaakt tegen het besluit van 3 mei 2024, zaaknummer 2024-004780, van Gedeputeerde Staten (GS) waarbij een omgevingsvergunning voor een flora- fauna-activiteit is verleend aan de Faunabeheereenheid Gelderland (FBE) voor het opzettelijk verstoren van wolven met afwijkend gedrag met een paintballgeweer binnen het werkingsgebied van het betreffende wolventerritorium (afgebakende gemeentegrenzen) voor de duur van 18 maanden. Wij hebben dit besluit opnieuw beoordeeld mede naar aanleiding van de bezwaren. Daarvoor hebben we advies gevraagd aan de onafhankelijke commissie Rechtsbescherming (de Commissie).

Advies

De Commissie heeft op 26 augustus 2024 advies uitgebracht.

Het advies en het verslag van de hoorzitting zijn bijgevoegd (zie **bijlage 1** en **bijlage 2**).

De Commissie adviseert GS, kort samengevat, om het besluit te herroepen of beter te motiveren. Dit onder meer vanwege het feit dat er geen schriftelijke aanvraag is ingediend. Daarnaast moet volgens de Commissie de omvang van de vergunning verduidelijkt worden, aangezien deze momenteel onduidelijk en ambivalent is. Ook wordt geadviseerd om beter te onderbouwen dat er geen alternatief is voor het gebruik van een paintballgeweer om de openbare veiligheid te waarborgen. Tot slot moeten GS een oordeel geven over de proceskosten bij de beslissing op bezwaar.

Besluit

Wij nemen het advies van de Commissie in zoverre over dat het primaire besluit in stand wordt gelaten, maar met een aanvullende motivering.

Markt 11 | 6811 CG Arnhem
Postbus 9090 | 6800 GX Arnhem

026 359 99 99
post@gelderland.nl
www.gelderland.nl

BNG Bank Den Haag
NL74BNGH0285010824
BIC-code BNG Bank: BNGHNL2G

Btw-nummer: NL001825100.B03
KvK-nummer: 51468751

 provincie
Gelderland

Datum
20 november 2024

Zaaknummer
2024-006754

Blad
2 van 12

NADERE MOTIVERING

I. Aanvullende deskundigenrapporten

1. Nader deskundigenrapport n.a.v. uitspraak en reacties (d.d. 28 juni 2024)

Naar aanleiding van de schriftelijke reacties op het rapport van de **5.1.2e** van 1 mei 2024 én naar aanleiding van de uitspraak van 23 mei 2024 van de voorzieningenrechter van de rechtbank Gelderland, ECLI:NL:RBGEL:2024:3065, hebben GS aan **5.1.2e** gevraagd hierop te reageren in een Nader deskundigenrapport. Het “Nader rapport: Afwijkend gedrag wolf noordelijke Veluwe” van 28 juni 2024 is opgenomen in **bijlage 3** bij deze beslissing. In het Nader deskundigenrapport gaat **5.1.2e** in op i) de schriftelijke reacties op het rapport van 1 mei 2024, ii) de kritiek van de rechter, en iii) de laatste stand van zaken ten aanzien van het afwijkend gedrag. Klees volgt de kritiek niet en volgens hem doen de reacties en de uitspraak niet af aan de conclusies uit het eerdere rapport van 1 mei 2024. GS nemen de conclusies van **5.1.2e** over.

2. Nader rapport/second opinion n.a.v. advies Commissie (d.d. 4 oktober 2024)

Naar aanleiding van het advies van de Commissie van 26 augustus 2024 hebben GS de situatie op de noordelijke Veluwe nogmaals tegen het licht gehouden. GS hebben **5.1.2e** **5.1.2e** gevraagd om een second opinion. Dit door het stellen van vijf vragen over de situatie op de noordelijke Veluwe. Dit heeft geleid tot de rapportage van **5.1.2e** “Beantwoording vragen van Provincie Gelderland omtrent habituerende wolven en preventie ter bescherming van de wolf” van 4 oktober 2024. Deze rapportage is opgenomen in **bijlage 4** bij deze beslissing op bezwaar. Kort samengevat is **5.1.2e** van mening dát er sprake is van afwijkend gedrag van wolven op de noordelijke Veluwe en dat de inzet van het paintballgeweer een uiterst geschikt middel is om in te zetten ten behoeve aversieve conditionering. In de reactie op het advies van de Commissie komt hierna de inhoud en de strekking van de rapportage verder aanbod.

Deskundigenrapporten bij het primaire besluit (d.d. 1 mei 2024)

Aan het primaire besluit lag het deskundigenrapport van 1 mei 2024 van Klees ten grondslag. Het rapport “Advies wolvengedragsdeskundige: Afwijkend gedrag wolf noordelijke Veluwe” heeft Klees het gedrag van de wolven op de noordelijke Veluwe geanalyseerd en op basis hiervan geconcludeerd dat sprake is van afwijking gedrag dat noodzaakt tot ingrijpen (dat rapport is opgenomen in bijlage 3 bij het primaire besluit). Het rapport van **5.1.2e** van 1 mei 2024 borduurt voort op het eerdere deskundigenrapport “Afwijkend gedrag wolven op de Hoge Veluwe” van Klees van 11 oktober 2023. Dat rapport zag weliswaar op de eerdere *ontheffing* voor de wolf op de Hoge Veluwe, maar bevat ecologisch relevante conclusies voor de noordelijke Veluwe (dat rapport is opgenomen in bijlage 4 bij het primaire besluit). Het rapport van 11 oktober 2023 wordt onderkend door **5.1.2e** in de second opinion “Review and opinion on Expert report: Deviant behaviour of wolves on the Hoge Veluwe” van 11 oktober 2023 (de second opinion vormt in bijlage 5 bij het primaire besluit).

Datum
20 november 2024

Zaaknummer
2024-006754

Blad
3 van 12

II. Aanvullende motivering GS n.a.v. van het advies van de Commissie

In het advies van 26 augustus 2024 gaat de Commissie op de volgende aspecten van het besluit:
a) Aanvraag; b) Noodzaak activiteit – afwijkend gedrag en bescherming wolf; c) Noord-Veluwe;
d) Duur van de vergunning; e) Gunstige staat van instandhouding. In volgende paragrafen geven GS een onderbouwde reactie de punten van de Commissie.

a) Aanvraag

De Commissie wijst erop in het advies van 26 augustus 2024 (zie blz. 8) dat zij in het dossier geen schriftelijke aanvraag voor de vergunning heeft aangetroffen en dat daarom onduidelijk zou zijn of de vergunning ziet op één specifieke wolf of (alle) wolven met afwijkend gedrag. Het ontbreken van een aanvraag roept bij de Commissie vragen op over de reikwijdte van de vergunning. De reactie van GS is als volgt.

Zoals in het primaire besluit reeds is aangegeven is de vergunning in afstemming met de FBE tot stand gekomen. Het betreft een aan mondelinge aanvraag. GS zijn van oordeel dat de FBE het meest gepaste orgaan is om de omgevingsvergunning uit te gaan voeren, dan wel door deze te machtigen. Vanwege het commentaar van de Commissie over het ontbreken van een schriftelijke aanvraag hebben GS dit willen herstellen door de eerdere gedane mondelinge aanvraag alsnog schriftelijk te laten indien (de schriftelijke aanvraag van 4 oktober 2024 is opgenomen in **bijlage 5** bij de beslissing op bezwaar). De aanvraag is herbevestiging van de eerdere mondelinge aanvraag. De strekking van de aanvraag is, zoals valt te lezen in de aanvraag, als volgt:

“In de maanden januari tot en met maart 2024 zijn meerdere meldingen over bedreigende situaties met wolven door de Faunabeheereenheid ontvangen. Hierbij vallen situaties in de nabijheid van Ermelo het meeste op. Deze meldingen hebben ertoe geleid dat wij u in maart 2024 mondeling hebben verzocht om een omgevingsvergunning af te geven voor het actief verjagen van de betreffende wolf (ven) in deze regio. Omdat er in de regio meerdere incidenten hebben plaatsgevonden en niet duidelijk is welk dier uit de lokale roedel voor de interactie zorgt, verzoeken wij u de toestemming te verlenen voor alle dieren die zich bewust van de aanwezigheid van mensen binnen 30 meter ophouden.”

De aanvraag ziet derhalve niet op één specifieke wolf, maar op wolven die zich bewust van de aanwezigheid van mensen binnen 30 meter ophouden. In de omgevingsvergunning is dit ook het uitgangspunt. In voorschrift 15 van de vergunning staat namelijk onder andere het volgende: “De vergunning geldt voor die wolven die afwijkend gedrag vertonen, waarbij onder afwijkend gedrag wordt verstaan gedrag waarbij een wolf mensen of hun voertuigen benadert binnen een afstand van circa 30 meter.”

GS wijzen daarnaast op het feit dat in het Deskundigenrapport én in het Nader deskundigenrapport wordt bevestigd, op basis van feitelijke waarnemingen, dat er meer dan één wolf is die afwijkend gedrag vertoont. In het Nader rapport van **5.1.2e** (d.d. 4 oktober 2024) wordt ook wederom bevestigd dat er meer wolven afwijkend gedrag vertonen (zie blz. 9 van dat

rapport).

b) Noodzaak activiteit – afwijkend gedrag en bescherming wolf

De Commissie wijst er in het advies op dat zij GS niet kan volgen in de stelling dat door bezwaarde niet weersproken is dat sprake is van afwijkend gedrag dat noodzaakt tot ingrijpen. Volgens de Commissie zou bezwaarde dit ook ter zitting hebben weersproken, waarbij zou zijn gewezen op de mogelijkheid van verjagen, het uitdoven van het gedrag en dat in een dichter bevolkt gebied als Nederland, juist minder schuw gedrag ook natuurlijk gedrag is, vooral bij jonge wolven. GS volhardten bij hun stelling dat er wél sprake is van afwijkend gedrag dat zonder meer noopt tot ingrijpen.

Afwijkend gedrag

In het Deskundigenrapport dat ten grondslag ligt aan het primaire besluit (d.d. 1 mei 2024) is aan de hand van 16 feitelijke waarnemingen vastgesteld dat sprake is van afwijkend gedrag van wolven op de noordelijke Veluwe. In het Nader deskundigenrapport (d.d. 28 juni 2024) zijn nog eens vier waarnemingen geanalyseerd. De conclusie blijft dat er sprake is van sterk gehabitueerd gedrag van enkele wolven dat zich in negatieve zin ontwikkelt. In de tegenrapporten wordt het gedrag wegschreven als *gewoon* en *nieuwsgierig*. Los van het feit dat deze kritiek schriftelijk is weerlegd in het Nader deskundigenrapport (d.d. 28 juni 2024), is de realiteit van dit zogenaamde *nieuwsgierige* gedrag dat dit recent heeft geleid tot serieuze incidenten nabij Harderwijk.

Zie: <https://www.gelderland.nl/nieuws/weer-incident-met-hond-en-vermoedelijke-wolf>.

Daarnaast hebben GS aan ecooloog **5.1.2e** bij wijze van second opinion expliciet de vraag voorgelegd of sprake is van afwijkend gedrag. Die vraag is bevestigend beantwoord door **5.1.2e** **5.1.2e** (zie 'Beantwoording Vraag 1', op blz. 2 van het Nader rapport/second opinion van 4 oktober 2024).

"Beantwoording Vraag 1

Is hier sprake van afwijkend gedrag vertoond door een wolf/wolven, en zo ja, kunt u kort uitleggen waaruit dat afgeleid kan worden?

Beschouwd vanuit de bredere ecologie en ethologie van wolven is inderdaad sprake van afwijkend gedrag bij een wolf die bewust, gericht en herhaaldelijk mensen met of zonder honden (of bijvoorbeeld ook ruiters en fietsers) tot op korte afstand benaderd of achtervolgd en zich met lichte middelen (waaronder schreeuwen) niet (meer) laat verjagen. Tegelijkertijd is hiermee ook sprake van ongewenst gedrag dat in een vroeg stadium ontmoedigd dient te worden om verdere habituering met een risico op agressie of een gevaarlijke escalatie te voorkomen."

Het is, al met al, veel te kort door de bocht om het gedrag van de wolven weg te schrijven als gewoon/nieuwsgierig. Dat bevestigen de wetenschap en de praktijk.

Alternatieven

De Commissie meent dat beschermingsmaatregelen tegen verstoring van de wolf, in aanmerking te nemen alternatieven zijn. In de vergelijking van aversief conditioneren met andere oplossingen om het gevaar voor de openbare veiligheid weg te nemen, dienen naar de mening van de Commissie, ook maatregelen ter bescherming van de wolf waarbij de mens wordt weggehouden van de wolf, te worden gezien. De Commissie meent dat de bijeenkomsten georganiseerd bij gemeenten, inzetten op handhaving op het mogelijk voeren van de wolf, het plaatselijk stopverbod in Ermelo, en sluiting van de aangelegde parkeerplaats voor bezoekers, te algemeen is gesteld.

GS zijn van oordeel dat er sprake is van afwijkend gedrag onder wolven op de noordelijke Veluwe. Het afwijkende gedrag van de wolven vormt een gevaar voor de openbare veiligheid. Om dit gevaar weg te nemen, wordt ingezet op aversie conditionering. Dat moet het afwijkende gedrag juist in de kiem smoren en het gevaar voor de openbare veiligheid wegnemen. Dit is ook vooral in het belang (van bescherming) van de wolf zelf: bij verdere escalatie zal het in te zetten middel van afschot als enige overblijven. Dit scenario van afschot acht **5.1.2e** voorstelbaar bij *niets doen* (zie blz. 20 van het Advies van **5.1.2e**).

“Het alternatief zoals tot dusver toegepast in Nederland is dus niets doen, met het niet uit te sluiten risico dat ongewenst gedrag ongestraft verder ingebed raakt, waardoor wolven de escalatieladder op gaan met gevaar voor de mens. Lethaal uitnemen resteert dan nog als enig overgebleven optie, waarbij de bescherming van de wolf compleet zijn doel voorbij is geschoten.”

GS hebben deze vraag ook nog ter verificatie ook voorgelegd aan **5.1.2e**.

“Beantwoording Vraag 2

Is aversieve conditionering (AC) middels het toebrengen van een korte pijn prikkel via een paintballgeweer een effectieve methode?

Ja dat is het als momenteel best-beschikbare middel en methode. Aversieve conditionering (AC) van habituerende wolven door beschieting met een paintballgeweer (van het type FN303 HERSTAL2 met FN 303 projectielen³) is een beproefd actief en proportioneel toepasbaar verjagingsmiddel met pijnprikkel om ongewenst gedrag van een geïdentificeerde habituerende wolf te ontmoedigen.”

Bij de alternatieventoets, in de zin van artikel 8. 74k, lid 1, van het Bkl, is daarom gekeken naar andere bevredigende oplossingen voor aversieve conditionering om het gevaar weg te nemen. In dat kader hebben GS naar diverse, uiteenlopende alternatieven gekeken (zie blz. 8 van het primaire besluit). Waaronder begrepen: i) verjagen door middel van roepen en in de handen klappen; ii) afsluiten van het leefgebied voor bezoekers; iii) strenger handhaven op het verstrekken van voer voor de wolf; iv) en zenderen met een halsbandzender. Onder meer op basis van het eerder Deskundigenadvies (d.d. 1 mei 2023) geven GS de voorkeur aan de aversie conditionering met gebruikmaking van het paintballgeweer. GS hebben deze vraag ook nog een keer voorgelegd aan **5.1.2e**. Zijn antwoord is helder en doortastend.

Beantwoording Vraag 3

Bestaat er een andere bevredigende oplossing/alternatief dan het gebruik van een paintballgeweer in dit stadium om het gewenste effect te bereiken?

Nee, actueel niet. De paintball methode past centraal in de hiervoor beschreven verjagingsreeks met mid-level proportionaliteit (zie Tabel 1 in de bijlagen). Low-level ontmoediging (waaronder klappen of schreeuwen; zelfs een wolf geconfronteerd met meerdere blaffende honden) bleek bij al langer habituerende wolven op de NW Veluwe geen effect (meer) te sorteren (pers. med. **5.1.2e**; diverse videobeelden en bronnen). Ook bij de wolf genaamd 'Bram' (GW3237m) op de Utrechtse Heuvelrug sorteren lawaai of hevige gebaren geen afschrikkend effect en deze wolf benaderde mensen onlangs tot heel dichtbij, zoals te zien valt op meerdere videobeelden van derden. En mogelijk was deze wolf in juli 2024 betrokken bij een bijtincident met een kind. Lichte verjaging bleek ook ineffectief te zijn bij dingo's (Appleby et al. 2017). Bij de inzet van de paintball-methode is meteen sprake van een prikkel om habituering al in een vroeg of in een al verder gevorderd stadium af te leren; oftewel met de meeste kans op een snelle en doorslaggevende aversieve conditionering voor het de-escaleren van de situatie.

Met de bovenstaande onderstreping van de methode en het middel, voelen GS zich gesterkt in de keuze voor aversieve conditionering met gebruikmaking van het paintballgeweer. De Commissie meent verder dat beschermingsmaatregelen tegen verstoring van de wolf, in aanmerking te nemen alternatieven zijn. Dat erkennen GS in beginsel ook, zo is het afsluiten van het leefgebied voor bezoekers en het strenger handhaven op het verstrekken van voer voor de wolf overwogen. Deze alternatieven zijn alleen niet bevredigend (genoeg) voor het oplossen van het probleem. De wolven behouden daarmee namelijk hun afwijkende gedrag en het probleem ettert door. De Commissie geeft verder ook aan dat de preventie- en/of beschermingsmaatregelen te weinig concreet zijn onderbouwd. GS maken dit graag meer concreet.

1) Informatieavonden

Om inwoners en veehouders actief te informeren over de (terugkeer van de) wolf, hoe om te gaan met de wolf en de mogelijke impact op de maatschappij, heeft de provincie in samenwerking met gemeenten tot op heden acht bijeenkomsten georganiseerd. De informatieavonden zijn gehouden op de volgende dagen en locaties:

Datum	Locaties
2023-09-19	Ermelo
2023-09-25	Elspeet/Nunspeet
2024-01-22	Epe
2024-02-13	Elburg
2024-03-11	Barneveld
2024-03-26	Ede
2024-04-16	Oldebroek
2024-05-30	Buren

De bijeenkomsten staan/stonen vooral in het teken van de attendering op de aanwezigheid van de

Datum
20 november 2024

Zaaknummer
2024-006754

Blad
7 van 12

wolf, herkenning – omgang – en ecologie van de wolf, preventie van wolvenschade aan vee en handelingskaders- en bevoegdheden van bevoegde gezagen. Om dit vorm te geven is er tijdens elke bijeenkomst allereerst een plenair deel, welke na korte tijd ruimte geeft voor een informatiemarkt opgezet met spreektafels met afvaardigingen van betrokken organisaties. Ook is er gelijktijdig een presentatie van een ecooloog te volgen die vooral over de ecologie en het samenleven met de wolf (de do's en dont's) informeert. Dus: zoek geen wolven op en voer ze niet. De provincie en gemeente zijn/worden op dergelijke avonden bij de infomarkt en presentatie ecologie ondersteund door: de Gelderse wolvencommissie, de Gelderse wolvenconsulenten, een kundig ecooloog op het gebied van wolven, uitvoeringsorganisatie BIJ12, de Faunabeheereenheid Gelderland en een vee- en/of schapenhouder uit de praktijk. Op alle avonden waren de zalen vol en hebben aanwezigen deze ervaren als zeer zinvol. Wij zullen deze vorm van informatievoorziening ook voortzetten in de toekomst, samen met gemeenten, op momenten wanneer daar vraag naar is. De eerstvolgende staat begin december 2024 gepland in Harderwijk.

2) Actieve informatieverspreiding

Naast de informatieavonden informeert de provincie Gelderland inwoners, veehouders, recreanten etc. ook via haar website over de wolf: www.gelderland.nl/wolf. Dit betreft niet alleen actualiteiten en beleidsvorming op dit dossier, maar ook wat men moet doen als men een wolf tegenkomt, de zogenoemde 'basisregels'. Meer recent heeft de provincie Gelderland dit vertaald naar een folder die actief verspreid is onder terreineigenaren, gemeenten en de recreatiesector. De folder is ook digitaal op de website van de provincie te vinden.¹ De folder kent gretig afname met meer dan 6.000 bestelde hard copy exemplaren en een brede verspreiding via digitale kanalen. Aanvullend op de flyer verkent de provincie momenteel samen met de terreineigenaren op de Veluwe de plaatsing van informatieborden. Bijvoorbeeld bij ingangen van recreatie/bosgebieden. Op terrein van de gemeente Harderwijk zijn reeds borden met de basisregels geplaatst. Kern van de boodschap op deze informatieborden zal dan ook vermelding van de basisregels zijn, met verwijzingen (bijvoorbeeld met QR-codes) naar informatie op de website van de provincie Gelderland en/of andere instanties. Een ander belangrijk onderdeel is dat, net zoals in de flyer, gewezen wordt op hoe te handelen als een wolf mensen benadert of gedurende langere tijd binnen 30 meter verblijft. Om een nog breder publiek te bereiken werkt provincie de 'basisregels' uit in digitale reels en een uitlegvideo die actief via sociale media worden verspreid. Dit alles om het samenleven met de wolf zo conflictarm mogelijk te laten verlopen. Daarnaast heeft provincie Gelderland in samenwerking met IVN Natuureducatie een lespakket over de wolf ontwikkeld voor schoolkinderen in groep 5 t/m 8.² GS zullen, samen met IVN, door de tijd heen zorgen dat dit lespakket actueel blijft.

3) Acties niet-schuwe wolf regio Ermelo

De wolf met niet-schuw/gchabitueerd gedrag in de omgeving Ermelo, levende in het territorium Noord-Veluwe (zie ook gebiedsafkadering van de ontheffing), heeft zich gedurende langere tijd

¹ https://media.gelderland.nl/Flyer_A5_Info_Wolf_voor_Inwoners_WEB_1_a242322821.pdf

² [Natuurles over de wolf - Gelderland \(ivn.nl\)](https://natuurles.gelderland.nl/)

opgehouden en mensen en auto's benaderd aan **5.1.2e**, richting Elspeet. Ondanks het dringende advies aan mensen om dit gebied te vermijden, kwamen er veel mensen op af. Op grond daarvan is in samenspraak met de gemeente besloten om over te gaan op een (tijdelijk) stopverbod op **5.1.2e**. Ook werd de aanliggende parkeerplaats bij het bos tijdelijk afgesloten. Mensen die het stopverbod negeerden riskeerden een boete van € 120. Ondanks de intensiteit van het gedrag op deze specifieke locatie afgenomen is, en daarmee het stopverbod en de afsluiting van de parkeerplaats opgeheven zijn, krijgt provincie Gelderland nog steeds regelmatig meldingen van wolven uit gebieden binnen het territorium Noord-Veluwe die mensen benaderen.

Meer recent heeft dit op 18 augustus (Nunspeet) en 31 augustus 2024 (Harderwijk) geleid tot conflictsituaties en bijtincidenten met honden en vermoedelijk wolf in hondenlosloopegebieden, waarbij de honden in nabije omgeving van hun baas liepen. Na analyse van de beelden van meerdere confrontaties op 31 augustus jl., heeft het Wolvenmeldpunt de provincie Gelderland bevestigd dat de wolf qua uiterlijk overeenkomt met de wolf met gehabitudeerd gedrag waarop de paintballvergunning toezag. De hond die betrokken was bij het bijtincident op 31 augustus 2024 is kort na het incident aan zijn verwondingen overleden.

Het afwijkende gedrag is, al met al, niet uitgedoofd.

c) Noord-Veluwe

De Commissie wijst erop dat in het Nader deskundigenrapport n.a.v. uitspraak en reacties (d.d. 28 juni 2024) de omvang van het werkingsgebied aanvullend en adequaat ecologisch is onderbouwd. GS wijzen erop dat de incidenten nabij Harderwijk ook bevestigen dat het afwijkende gedrag verder rijkt dan Ermelo.³

d) Duur van de vergunning

Naar de mening van de Commissie hebben GS de onderbouwing van de duur op basis van het advies gekoppeld aan de periode dat een dier binnen zijn ouderlijk territorium opereert en het gedrag te beïnvloeden is (dispersie). De Commissie vraagt zich af hoe een niet-wolvendeskundige het afwijkend gedrag kan beoordelen én kan bepalen of het om een wolf in de dispersieperiode gaat. GS hebben de periode nader laten onderbouwen in het Nader deskundigenrapport n.a.v. uitspraak en reacties (d.d. 28 juni 2024), daar staat op blz. 10 het volgende onderbouwd.

“3.3 Werkingsduur

De periode waarvoor de vergunning is verleend sluit aan bij een inschatting van de tijd dat een jong dier verblijft in het ouderlijk territorium. Dispersie van jonge wolven kent een grote variatie. De meesten starten tussen 9 maanden en ruim 4 jaar (Mech & Boitani, 2003). Voor onze contreien, de Midden-Europese laagland populatie waartoe onze wolven behoren is dat ca. 2 jaar. Waarbij opgemerkt wordt dat dispersie over soms zeer grote afstanden (> 1500 km) kan plaats vinden en een dier zich volledig aan de waarneming kan onttrekken. Daaruit volgt, dat wil aversieve

³ <https://www.gelderland.nl/nieuws/weer-incident-met-hond-en-vermoedelijke-wolf>.

Datum
20 november 2024

Zaaknummer
2024-006754

Blad
9 van 12

conditionering een kans van slagen hebben, deze uitgevoerd moet worden in de periode dat een dier binnen zijn ouderlijk territorium opereert en het gedrag te beïnvloeden is. Na dispersie is ook niet meer bekend waar een dier zich ophoudt en zijn maatregelen niet gericht en afgestemd op een enkel dier met afwijkend gedrag uit te voeren. Om die reden een beperkte werkingsduur en gebied, met wel een maximalisatie van de mogelijkheid tot handelen binnen een bekend territorium. Uiteraard is er geen enkele reden om met acties door te gaan bij gebleken succes. Maar indien een wolf recidive vertoont biedt dit wel de mogelijkheid om adequaat te kunnen reageren. Met de gekozen 18 maanden is dus een evenwicht gevonden, niet te kort, en lang genoeg om tot het moment van dispersie te overbruggen.”

De werkingsduur van 18 maanden sluit aan bij een logische periode dat de wolven nog binnen hun ouderlijk territorium opereren en het gedrag te beïnvloeden is. Na dispersie is niet meer bekend waar de betrokken wolven zich ophouden. Een niet-wolvendeskundige hoeft dus niet te bepalen of het om een wolf in de dispersieperiode gaat, het gaat om wolven binnen het ouderlijk territorium. Het werkingsgebied is afgestemd op het territorium.

De Commissie vraagt zich verder af hoe een niet-wolvendeskundige het afwijkend gedrag kan beoordelen. GS wijzen erop dat in voorschrift 15 van de omgevingsvergunning afwijkend gedrag is gedefinieerd. Daar staat:

“15. Gebruikers van de omgevingsvergunning voeren de actie zodanig uit dat de wolf een associatie legt tussen de afschrikking en een mens of voertuig. De vergunning geldt voor die wolven die afwijkend gedrag vertonen, waarbij onder afwijkend gedrag wordt verstaan gedrag waarbij een wolf mensen of hun voertuigen benadert binnen een afstand van circa 30 meter.”

De betrokken deskundigen hebben vastgesteld dat dit gedrag zonder meer afwijkend is. Ook het meest recente advies van **5.1.2e** bevestigt dit (zie de beantwoording vraag 1 van het Nader rapport/second opinion n.a.v. advies Commissie d.d. 4 oktober 2024). Met andere woorden: als een wolf dergelijk gedrag vertoont, en een wolf dus mensen of hun voertuigen benadert binnen een afstand van circa 30 meter, dan kan spreken van afwijkend gedrag dat noopt tot ingrijpen. Daar is geen deskundige meer voor nodig. De vergunning mag alleen gebruikt in situaties waarin op dát moment afwijkend gedrag wordt vertoond door een wolf. Dit is geborgd in voorschrift 16 gelezen in samenhang met voorschrift 15.

“16. De omgevingsvergunning wordt slechts toegepast in situaties waarin op dat moment afwijkend gedrag wordt vertoond. Tijdens de uitvoering dient de houder van de vergunning er zorg voor te dragen dat de veiligheid van aanwezige mensen is gegarandeerd. Om die veiligheid te waarborgen wordt de wolf eerst met handgebaren en luid spreken op voldoende afstand van mens of voertuig verjaagd, gebruik van de paintball volgt daarna. Voor het toepassen van het middel geldt een minimumafstand van de schutter tot de wolf van 15 meter en een maximumafstand van 30 meter, daarbij dient dusdanig gericht te worden dat de bilspier/achterhand van de wolf getroffen wordt en alleen indien sprake is van een stilstaande of langzaam bewegende wolf zodat nauwkeurig gericht kan worden.”

e) Gunstige staat van instandhouding

Datum
20 november 2024

Zaaknummer
2024-006754

Blad
10 van 12

De Commissie stelt dat nu GS niet duidelijk hebben gemaakt of de vergunning ziet op één wolf met afwijkend gedrag of alle wolven met afwijkend gedrag binnen de Noord-Veluwe, zij vervolgens niet kan beoordelen of de overweging van GS - dat afschrikken, zonder blijvende negatieve gevolgen voor een individuele wolf, geen afbreuk doet aan het ontwikkelen van een gunstige staat van instandhouding van de wolf als soort - stand kan houden.

GS wijzen erop, zoals onder "a) Aanvraag" is toegelicht, dat de vergunning/aanvraag altijd betrekking heeft gehad op wolven met afwijkend gedrag, en niet op één wolf. Dit zullen er naar waarschijnlijkheid op dit moment niet meer dan vijf zijn.. In het recente advies van **5.1.2e** is op te merken dat hij inschat dat er in heel Nederland zeker drie zijn, schrijft hij op blz. 16.

"Er is in de Nederland inmiddels sprake van individuele wolven (actueel zeker een drietal) die in een vergaand stadium gehabitueerd raken of zijn geraakt en daarmee opmerkelijk gedrag vertonen, met risico op agressie richting de mens. De sterke verwevenheid van activiteiten van mensen en wolven bevorderen het verlies van mensenschuwheid bij jonge en nieuwe generatie wolven, zoals ook elders en recent onder zulke omstandigheden in cultuurlandschappen in het Westen is bevonden (o.a. McNay & Mooney 2005; Smith et al. 2020; Nowak et al. 2021)."

Het verschil in feitelijke impact tussen één wolf of alle wolven met afwijkend gedrag op de Noord-Veluwe scheelt de facto niks. GS blijven erop wijzen dat inzet van het middel ook geen blijvende gevolgen heeft voor de soort als zodanig. Het betreft slechts een korte prikkel om afwijkend gedrag van de wolf te ontmoedigen. Meer niet. Het betreft geen ingreep met een onomkeerbaar effect.

Dat de wolf niet in een gunstige staat van instandhouding verkeert, ontkennen GS niet. De wolven in Nederland kunnen niet als zelfstandige populatie worden aangemerkt. De wolf in Nederland behoort tot de Centraal- Europese wolvenpopulatie. Ondanks dat de wolf zich nog niet in een goede staat van instandhouding bevindt, ontwikkelt deze zich zeer gedegen. De voortgangsrapportages onderbouwen dat met al acht bezette territoria op de Veluwe. Gewogen schattingen gaan er van uit dat er najaar 2023 circa 80 wolven, alleen al, op de Veluwe aanwezig waren. Dit wordt ook bevestigd door **5.1.2e** (zie blz. 4 van het Advies van **5.1.2e**). Daar staat:

"Negatieve doorwerking bij een wolf door een raak en veilig schot ligt niet voor de hand. Waaronder de stelling van derden dat wolven dan niet meer geaccepteerd zouden worden door hun roedel, omdat ze bijvoorbeeld een vreemde geur krijgen. Met de onderhavige paintballmethode worden projectielen met inert (bismut) korrelmateriaal en gele latexverf voor langdurige markering⁴ gebruikt. De latexverf laat weliswaar een vreemde geur op de vacht achter, maar de kans dat dit een averechts effect heeft op de overleving van de wolf is onaannemelijk."

Het gebruik van deze vergunning zal, kortom, geen afbreuk doen aan de goede ontwikkeling van de wolf én dus geen afbreuk doen aan het streven naar (het bereiken van) een gunstige staat van instandhouding. Afschrikken zonder blijvende negatieve gevolgen voor een individuele wolf doet geen afbreuk aan het ontwikkelen van een gunstige staat van instandhouding van de wolf als soort.

De vergunning raakt geenszins het voortplantingssucces van de soort.

III. Noodzaak onverminderd actueel

Het al in januari 2024 geconstateerde afwijkende gedrag op de noordelijke Veluwe is nog altijd niet uitgedoofd. Integendeel. Het is namelijk toegenomen en het heeft zich juist verspreid. Eerder werd al verwezen naar de bijtincidenten op 18 augustus 2024 (Nunspeet) en op 31 augustus 2024 (in de buurt van Harderwijk). Het afwijkende gedrag manifesteert zich dus niet alleen rond Ermelo, maar ook in andere locaties binnen het territorium. In het Nader rapport van 28 juni 2024 opgenomen in **bijlage 3** zijn ook de waarnemingen van ná het primaire besluit – mei/juli 2024 – beschreven.

Daarnaast wijzen GS op de overzichtslijst van meldingen die zijn binnenkomen bij de FBE. Deze lijst is opgenomen in **bijlage 6** bij deze beslissing op bezwaar. De meldingen dienen ter illustratie van wat er, naast de gedocumenteerde meldingen uit de rapporten, allemaal aan meldingen en ook waarnemingen binnenkomt bij de FBE. Ook hieruit volgt dat van uitdoven geenszins sprake is.

IV. Proceskostenvergoeding

Op grond van artikel 7:15 Awb en met inachtneming van deze beslissing op bezwaar, zullen GS een oordeel geven over uw verzoek om vergoeding van de proceskosten. Dit oordeel zal separaat worden gecommuniceerd.

V. Conclusie

Met deze aanvulling op het besluit beogen GS zowel aan de formele vereisten te voldoen als de inhoudelijke motivering van de vergunning te versterken. De nadere onderbouwing en de schriftelijke aanvraag geven een duidelijker beeld van de noodzaak, reikwijdte en uitvoering van de vergunde activiteiten.

Gezien het bovenstaande besluit GS het besluit van 3 mei 2024 aan te vullen met een schriftelijke aanvraag (bijgevoegd in de bijlage) en een nadere motivering. Wij menen hiermee te hebben voldaan aan de vereisten zoals gesteld door de Commissie Rechtsbescherming en hopen hiermee een duidelijk en gemotiveerd besluit te hebben genomen.

Wij hopen dat wij u voldoende hebben geïnformeerd, hoewel het besluit voor u niet het gewenste resultaat heeft.

Met vriendelijke groet,
namens Gedeputeerde Staten van Gelderland,

5.1.2e

Robert Peters
Afdelingsmanager Vergunningverlening en Handhaving

Datum
20 november 2024

Zaaknummer
2024-006754

Blad
12 van 12

Dit document is zowel aangetekend als via de digitale post verzonden. Eventuele bijlagen worden alleen meegezonden met de aangetekende verzending.

Belanghebbenden kunnen binnen zes weken na dagtekening van dit besluit in beroep gaan. Richt uw beroepschrift aan: rechtbank Gelderland, Postbus 9030, 6800 EM Arnhem. U kunt uw beroepschrift ook elektronisch indienen door te mailen naar bestuursrecht.sv.overig.gld@rechtspraak.nl. Belanghebbenden kunnen een voorlopige voorziening vragen bij de voorzieningenrechter van rechtbank Gelderland. Voor het behandelen van het beroep en een verzoek om een voorlopige voorziening betaalt u griffierecht. Zie www.rechtspraak.nl.